

Gevherî'nin Bilinmeyen İki Şiiri ve Bilinen Altı Şiirindeki Farklılıklar

The Two Previously Unrecorded Poems of Gevherî and the Variations Observed in His Six Established Poems

Gizem Görgülüer

Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Arel Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
ORCID: 0009-0006-1739-1687, E-Mail: gorguluerg@gmail.com

Songül Yağcıoğlu

Profesör Doktor, İstanbul Arel Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
ORCID: 0000-0002-5044-3649, E-Mail: songaydin24@yahoo.com

Makale Türü / Article Type Belgeler • Documents

© Yazar(lar) / Author(s) | CC BY- 4.0

Giriş

Gevherî'nin hayatı hakkında kaynaklarda yer alan bilgiler oldukça az ve ihtilaflıdır. Elçin Gevherî'nin adının şiirlerinden hareketle Mehmet veya Mustafa olabileceğini ve hayatının ekseriyetle İstanbul'da geçmiş olması ve birçok şiirinin de İstanbul temalı olması dolayısıyla şairin büyük ihtimalle İstanbullu olduğunu belirtir.¹ Bununla birlikte “şairin birtakım tarihî hadiselerle yazdığı şiirlerden hareketle 17. yüzyılın ilk yarısında doğduğu düşünülmektedir.”² Gevherî'nin şiirlerine bakıldığında, “Gevherî”, “Âşık Gevherî” ve “Kul Gevherî” mahlaslarını kullandığı görülür.³ Şiirlerinde ekseriyetle aşk, ızdırap, vefasızlık gibi temalarla sevgiliye kavuşamamanın acısını işler. Bunun yanı sıra vatan sevgisi ve kahramanlık temalı şiirleri de vardır. Genellikle hece vezninin 11'li ölçüsüyle koşmalar, 8'li ölçüsüyle de semailer yazmakla birlikte şiirlerinde aruz ölçüsünü de kullanmıştır. Divan şiirinden oldukça etkilenmiş, ikili-üçlü tamlamalar, bol teşbih ve mecazlarla zenginleşen bir üslup geliştirmiştir.

Gevherî, bir saz şairi olarak şiirlerini genellikle çabuk ve rahatça yazmış, bu da bazı eserlerinde eksiklikler oluşturmuştur. Ancak buna rağmen şiirlerinde yeteneğini ve sanatını başarıyla ortaya koyduğu değerli eserleri de mevcuttur. Gevherî'nin musikiye de aşinalığı vardır ve birçok musikicinin eserlerine beste yaptığı ve kendi ismiyle bir makam oluşturduğu da bilinmektedir.⁴

İlk olarak Gevherî üzerine yapılan en kapsamlı çalışma Şükrü Elçin tarafından gerçekleştirilmiştir. Elçin, hazırladığı *Gevherî Divanı* başlıklı kitapta, o güne kadar tespit edilmiş Gevherî şiirlerini bir araya getirmiştir. Nurettin Albayrak, Gevherî'nin şiirlerini derleyerek küçük

¹ Şükrü Elçin, *Gevherî Divanı* (Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 1998), 11.

² Burhan Kaçar, “Gevherî Divanının Tahlili” (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 1994), 4.

³ Elçin, *Gevherî Divanı*, 17.

⁴ Elçin, *Gevherî Divanı*, 19.

bir kitap yayımlamış ve ayrıca *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*'nde “Gevherî” maddesini kaleme almıştır.⁵ Mehmet Halit Bayrı, 1958 yılında Gevherî'nin hayatı ve şiirlerine dair kapsamlı bir çalışma yayımlamıştır.⁶ Orhan Yavuz, “Gevherî'nin Şiirleri, Gevherî'ye Ait Olan Şüpheli ve Yayımlanmamış Şiirler” başlıklı makalesinde, şaire ait yeni şiirleri incelemiş ve yayımlamıştır.⁷ Saadettin Nüzhet Ergun ise *Türk Halk Şairleri* adlı eserinde Gevherî'nin biyografisini ele alarak bazı şiirlerine yer vermiştir.⁸ Son olarak, 2017 yılında Yakup Karasoy, Orhan Yavuz ve İbrahim Yılmaz, “Gevherî Divanı'na Katkılar” başlıklı makalelerinde Gevherî'ye ait olduğu tespit edilen yeni şiirleri yayımlamışlardır.⁹

Yapılan bu çalışmada Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Kütüphanesinde 36518 numara ile kayıtlı, müstensihî bilinmeyen, istinsah tarihi hicrî 1231 olan bir *Mecmû'a-i Eş'âr*'da “Gevherî” başlığı ile verilen sekiz şiir konu edilmiştir. Çalışmada Şükrü Elçin'in hazırladığı *Gevherî Divanı*'ndan yararlanılmıştır. Şükrü Elçin, mevcut Gevherî şiirlerini bu çalışmada toplamıştır. Bu sebeple Gevherî şiirleri üzerine var olan kaynaklardan yararlanılmamıştır. Bu şiirlerden altı tanesi Şükrü Elçin'in hazırladığı *Gevherî Divanı*'nda yer almakta, diğer iki şiire ise ilgili kaynaklarda rastlanmamaktadır. Mecmuada Gevherî'ye atfedilen bu altı şiirin hepsinin başında “Gevherî” kaydının ve “Gevherî” mahlasının bulunması, en önemlisi de sekiz şiirden altısının *Gevherî Divanı*'nda yer alması diğer iki şiirin Gevherî'ye ait olma olasılığını güçlendirmektedir. Bu iki şiirin üslup, tema ve dil özellikleri de şiirlerin Gevherî'ye ait olma olasılığını destekler niteliktedir.

Belirtilenlerden hareketle yapılan bu çalışmada, Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Kütüphanesinde 36518 numara ile kayıtlı *Mecmû'a-i Eş'âr*'da Gevherî'ye atfedilen sekiz şiirden şairin divanında bulunan altısının benzerlik ve farklılıklarının açıklanması, iki şiirin ise Gevherî Divanları'nda bulunmaması sebebiyle transkripsiyon harfleriyle tanıtımı ve temalarının belirtilmesi amaçlanmaktadır.

***Mecmû'a-i Eş'âr*'da Gevherî'ye Ait Bilinmeyen Şiirler**

Gevherî Divanı'nda bulunmayıp ilk kez tespit edilen iki şiir bulunmaktadır. Dört tane dörtlükten oluşan bu şiirler aşk konusunda yazılmıştır. İlgili şiirler şunlardır:

-
- ⁵ Nurettin Albayrak, “Gevherî,” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (DİA), c. 14 (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1996), 43-44.
- ⁶ Mehmet H. Bayrı, *Aşık Gevherî* (İstanbul: İstanbul Maarif Kütüphanesi, 1958).
- ⁷ Orhan Yavuz, “Gevherî'nin Şiirleri, Gevherî'ye Ait Olan Şüpheli ve Yayımlanmamış Şiirler,” *Türk Dünyası Araştırmaları* (Aralık 1958).
- ⁸ Saadettin Nüzhet Ergun, *Türk Halk Şairleri 3. Kitap* (İstanbul: Ahmed Kâmil Matbaası, 1928).
- ⁹ Yakup Karasoy, Orhan Yavuz ve İbrahim Yılmaz, “Gevherî Divanı'na Katkılar,” *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 42 (2017).

Birinci Şiir

Mecmuada 13a/2 numarada, “Gevherî” başlık ve mahlasıyla yer alan şiir şöyledir:

Ṭāşa geçer ğamzesiniñ oqları
‘Aşıkı çok bi yārānım vār benim
Yanağında kırmızı güller koqları
Cevher midir şu ‘aynıñ nevaqları¹⁰

Şarmadım yārimiñ ince belini
Ememedim lebleriniñ balını
Dirmedim bağçesiniñ gülünü
Bülbül gibi āh-ı zārım vār benim

‘Aqlım aldı gözleriniñ qarası
Efendimsin cānım yolunuñ pāresi
Cān- ı dilden hoşkaların yāresi
‘Aqıldāne bir güzelim vār benim

Gevherî dir ben yolundan çıkarım
Yārim gelir deyu yola bakarım
Yürecigim ‘aşk odına yakarım
Gece gündüz intizārım vār benim¹¹

Birinci Şiirin Biçim ve Muhtevası

Yukarıda verilen şiir, dört adet dörtlük ve 11’li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Kafiye şeması “aaaA” şeklindedir. Şiirin dörtlüklerindeki son redifi “-ım var benim” dir. Şairin mahlası şiirin son dörtlüğünde yer almaktadır.

Gevherî şiirlerinde aşk, ayrılık, sevgilinin vefasızlığı ve sevdiğine kavuşamamanın yarattığı melankoli gibi temalar sıkça işlenmiştir. Yukarıdaki şiirin ana teması aşk olmakla birlikte, sevdiğine kavuşamama, sevgilinin vefasızlığı nedeniyle duyulan acı şiirde yer almaktadır. “Şarmadım yārimiñ ince belini / Ememedim lebleriniñ balını / Dirmedim bağçesiniñ gülünü”, “Yārim gelir deyu yola bakarım/ Yürecigim ‘aşk odına yakarım” ifadeleri şairin kavuşma özlemini içeren ifadelerdir. “Bülbül gibi āh-ı zārım vār benim”, “Gece gündüz intizārım vār benim” mısraları ise şairin çektiği aşk acısını ve bu sebeple yakarışını gösteren ifadelerdir.

¹⁰ François de Mesgnien Meninski’nin (ö.1698) sözlüğünde “newak” kelimesi “albedo leviter rubero mixta” şeklinde verilmiş olup “beyaz biraz kırmızıyla karışmış” anlamında kullanılmıştır. Mesgnien Meninski, *Thesaurus Lexicon Turcico-Arabico-Persicum* (İstanbul: Simurg, 2000), 178.

¹¹ *Mecmû’ a-i Eş’âr*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi, nr. 36518, vr. 13a/2.

Gevherî'nin şiirlerinde belirli ifade, imge, tamlama ve mecazların tekrarlandığı görülmektedir. Özellikle “sevgilinin yanağında gül açması” Gevherî'nin şiirlerinde sık rastlanan ifadelerdendir. Yukarıdaki şiirde de “Yanağında gül açılmış / Ol güle bülbül dolaşır”,¹² “Yanağında gül açılmış / Gülünden dersem olmaz mı”¹³ mısralarında bu ifade Gevherî'nin şiirini yansıtan önemli bir öge olarak dikkat çekmektedir. “Lebi sükker” ve “lebi bal” gibi ifadeleri de şiirlerinde tekrar tekrar kullanmaktadır, örneğin bir mısra da şu şekilde kullanılırlar: “Lebi sükker, dili baldan ayrıldım”¹⁴ Gevherî'nin şiirlerinde sıkça rastlanan imgeler arasında, sevgilinin gamzesinin okları, ah u zâr, bülbül ve kara gözler yer almaktadır. Bu örnekler incelenen şiirin tematik yapısının, Gevherî'nin bilinen eserleriyle örtüştüğünü göstermektedir.

İkinci Şiir

Mecmuada 25a/2 numarada yer alan ve üzerinde “Gevherî” kaydı ile mahlasında “Gevherî” ibaresi yer almaktadır. Mecmuadaki silik iki mısra üç nokta ile gösterilmiştir.

Vâr selâm kıla şâhi cânım şabâh erkence gel
Luţf idüb cânım şabâh erkence gel
Şohbet- i nâzın görüb meclisin şafâ edelim
Gel kerem kıl sultânım şabâh erkence gel

Ben tedârik göreyim ...
Sen sihre degil gör ...
Sîne şafâ olalım cânım elemim gitsün kamer
Ko bilmesun kalb-i virânım şabâh erkence gel

Şabâh olunca bakarın seyre feda bu can saña
...ğam köşende koma yazukdur baña
Eyâ perî mihri muhabbet kisvesün senden cefâ
Muntazırdır dime verdir ey giryânım şabâh erkence gel

Pek derun ile muhabbet eylemiş bu Gevherî sana
Ben yok iken söylemiş ol 'adû ğammazın sana
Vâr eyle 'aşıklığım öğledi söyledi sana
Küsmeyüb hakkı felek atın cânım şabâh erkence gel¹⁵

¹² Elçin, *Gevherî Divanı*, 537.

¹³ Elçin, *Gevherî Divanı*, 476.

¹⁴ Elçin, *Gevherî Divanı*, 235.

¹⁵ *Mecmû'a-i Eş'âr*, 25a/2.

İkinci Şiirin Biçim ve Muhtevası

Yukarıdaki şiir dört adet dörtlükten oluşmaktadır. Ölçüsü tespit edilememiştir. Kafiye şeması “aaaA bbbA cccA...” şeklindedir. Şiirin dörtlüklerindeki son redifi “-ım sabah erkence gel”dir. Şairin mahlası şiirin son dörtlüğünde yer almaktadır.

Şiirin ana teması aşk olmakla birlikte özlem ve sevgiliye duyulan hasret de şiirde yer almaktadır. “Sabah erkence gel” ifadesinin sürekli tekrarlanması, şairin sevgiliye kavuşma isteğinin bir ifadesidir. Şairin sevgilisine hitap şekli “eya perî” ve “şahım” şeklindedir. Bunun yanında, “lutf et” ve “kerem kıl” gibi ifadeler, sevgilinin önemli bir kişi olduğunu ve kendisinin onun karşısında değersiz biri olduğunu ifade etmektedir. Şair, sevgilisinin “sohbet-i naz”ıyla neşe bulacağını ifade etmiştir. Sevgilisine kavuşamadığı için kalbini “kalb-i virânım” biçiminde tasvir etmiştir. Bununla birlikte “sabah olunca seyre bakarım” ifadesi, şairin sevgilisini hasretle beklediğini ifade etmektedir. Şair, rakibinden “adû gammaz” şeklinde bahsetmektedir. Adû gammaz, sevgilisine şairin aşkını söylemiştir; ancak şair yine de sevgilisinden küsmeyip gelmesini istemektedir. Bu son dörtlük de şairin her halükârda sevgilisini görme isteğini ve ona olan özlemini ifade etmektedir.

**Mecmuada ve *Gevherî Divanı*’nda Yer Alan Şiirlerin Karşılaştırmalı İncelenmesi:
Benzerlikler ve Farklılıklar**

Çalışılan mecmuada tespit edilen altı şiir *Gevherî Dîvânı*’nda bulunmakla birlikte bu şiirlerin bazı dörtlük, mısra ve kelimelerinde farklılıklar tespit edilmiştir. Yukarıda verilenlerden hareketle *Gevherî*’nin mecmuadaki şiirleri ile divanındaki şiirlerinin farklılıkları aşağıdaki tabloda yer almaktadır. Aradaki farklılıklar **bold** ile gösterilmiştir:

Gevherî Divanı ve Mecmû’a-i Eş’âr Karşılaştırma:

Gevherî Divanı

Sayfa 384

Sen de bencileyin bu aşkın kulu
Olursun sevdiğim bir zaman olur
Görürsün nicedir âşıklık yolu
Bilürsün sevdiğim bir zaman olur

Mecmû’a-i Eş’âr

8b/ 1

Sen de bencileyin bu ‘aşkın kulu
Olursuñ sevdiğim bir zemân olur
Görürsün nicedir ‘âşıklık yolu
Bilür[sün] sevdiğim bir zemân olur

Etmedin bendene mihr ü vefâyı
Her kûşede idüp zevk u safâyı
Bendene ettiğin cevır ü cefâyı
Bulursun sevdiğim bir zaman olur

Her dem agyar ile meşğul ol işe
Kalmasun gönülde gam ü endişe
Garib baykuş gibi ‘ey cefa-pîşe
Kalursun sevdiğim bir zaman olur

Hışm ile her zaman bakma yüzüne
Böyle sitem taşı urma özüne
Derdli Gevherî’nin her dem sözüne
Gelürsün sevdiğim bir zaman olur

Sayfa 159

Temâşâ eyleyüp gördüm uşşâkı
Herkes bir âfet-i devrâna mâil
Kiminin nâlesi tutar hafâkı
Bülbül gibi verd-i handâna mâil

Kimi dostu ile iş ü işrette
Kimi divâne-veş kûh-i hasrette
Kimi Ya’kub gimi künc-i firkatte
Zâre hem-dem olmuş giryana mâil

Kimi âşüfte bir zülf-i Leyla’ya
Serinde sipihr-i sahadet sâye
Kimi kail gâhi bir merhabâya
Kimi iltifât-ı gîrâna mâil

Bir acaib hâldir âlemin hâli
Zevâle karibdir cümle kemâli
Kimi berdar olup Mansur misâli
Cânını cânâna kurbâna mâil

Gevherî’yi sual iderse yâran
Ey sabâ diyesin olmuştur nâlân
Mısr-ı melahatde sultân-ı hûbân
Hâliyâ bir mâh-ı Ken’an’a mâil

Sayfa 104

Yine bir cânânın bendesi oldum
Ayın on dördüne benzer cemâli
Yitirdim kendimi divâne oldum
Her zaman gözümden gitmez hayali

İtmediñ bendeñe mihr ü vefâyı
Birileriyle edüb zevk ü şefâyı
Bendeñe itdigin cevır ü cefâyı
Bulursun sevdiğim bir zemân olur

... ağyârıla meşğul ‘âyişe
Kalmasun **bizlerde** gam ve endişe
Sevip sevilmeden ey cefâpîşe
Kalursın sevdiğim bir zemân olur

Hışmıla **bakma sen ‘aşık yüzine**
Böyle **cefaları itme** özine
Bu Gevherî kulumuñ her bir sözine
Gelürsün sevdiğim zemân bir olur

19b/ 1

Temâşâ **eyledim görüb** ‘uşşâkı
Herkes bir âfet-i devrâna mâ’il
Kiminiñ nâlesi tutmuş âfâkı
Bülbül gibi verd-i handâna mâ’il

Kimi **dilber** ile ‘ayş ü ‘işretde
Kimi divâne-veş kûh-ı hasretde
Kimi Ya’kû[b] gibi künc-i firkatde
Zâre hemdem olmuş gîrâna mâ’il

Kimi âşüftedir zülf-i **Hümâ’ya**
Serinde ki **şehîr** ‘inâyet-i sâye
Kimi kâ’il gâhî bir merhabâya
İltifâta hem... mâ’il

Bir ‘acâyib hâlde **‘âlemde hâli**
Zevâle karibdir cümle kemâli
Kimi berdâr olub Manşûr mişâli
Cânını cânâna kurbâna mâ’il

Gevherîyi suâl iderse yâran
Mısr-ı melâhatde sultân-ı hûbân
Ey şabâ diyesin olmuştur nâlân
Hâliya bir mâh-ı Ken’an’a mâ’il

25a/2

Yine bir cânânın bendesi oldum
‘Ayn odur ona beñzer **mişâli**
Yitirdim **bende** divâne oldum
Her zemân gözümden gitmez hâyali

Muhabbet arz itti cân ü gönül den
Yanıma gelmeğe ar ider elden
İsmi ni yad etsem derûn-ı dilden
Divâne gönlümün kalmaz melâli

Misâli yok cümle güzel içinde
Berdar oldu aklım siyah saçında
Aceblemesünler cennet içinde
Hûri sevenlerin böyle olur hâli

Gevherî'ye vefâ kıla Mustafa
Doğru bendesiyim umarım vefâ
Derdlere dermandır cismime şifâ
Leblerinden akan âb-ı zülâli

Sayfa 103

İrişmiş hûbluğun kemâlin bulmuş
Serv(i) kamât ince miyansın Ali
Cennet bahçesinde perverde olmuş
Açılmış bir gonçe fidansın Ali

Bahs ider kametin servi dal ile
Neden teşne olmuş lebin bal ile
Bulunmaz bahânen kiyl ü kal ile
Billâhi şartınca civansın Ali

Karadır kaşların çeşm-i fettânın
Bir görüşte aklın alur insânın
Aradım cihânı yoktur akrânın
Mümtaz-ı hûbân-ı cihansın Ali

Gevherî aşkıyla yazdı bir nâme
İrsâl itmek için sen kaşı lâme
Nice mümkün vasfın eylemek hâme
Bulunmaz bir genc-i nihansın Ali

Sayfa 755

Yeter nâz eyledin dilber
Ne buldun bu cefalarla
Beni öldürdün ey kafir
Mülükânî ezâlarla

Muhabbet 'arz itme cân u gönül den
Yanıma gelmekle 'ar ede elden
İsmi ni yâd itsem derûn-ı dilden
Divâne gönlümün kalmaz melâli

Misli yok hâli hûblar içinde
Berdâr oldu 'aklım **seyyâr içinde**
'Aceblemesünler **beni tû...r** içinde
Güzel sevenlerin böyledir hâli

Gevherîye **vaķâr ider meşgûl ci'ad**
Togru bendesiyim umarım vefâ
Datlî dîli ile mâni çeşmim şıfa
Leblerinden âb u zülâli

25b/ 1

İrişmiş hûbluğun kemâlin bulmuş
Servi kâmat ince miyânsın 'Alî
Cennet bağçesinde perverde olmuş
Açılmış gonçe fidansın 'Alî

Bahş ider kâmetin servi dal ile
Neden teşne olmuş lebiñ bal ile
Bulunmaz bahâne kıl ü kâl ile
Billâhi şartınca civânsın 'Alî

Kelâmıñ gûş ideñ demine қалur
Ol zemân kendüsi cebrinde bulur
Her güzeller seniñ meftûnuñ olur
İrû siyâh hoķķa dehânsın 'Alî

Karadır kaşlarıñ çeşm-i fenânıñ
Bir görüşde 'akluñ alur insanın
Aradım cihanı **bulmadım** akranıñ
Mümtâz-ı hûbân-ı cihânsın **Aķmed**

Gevherî 'aşkıñla yazdı bir nâme
İrsâl itmekçün señ kaşı lâme
Ya nice vaşfını **eylesün** hâme
Bulunmaz bir genc-i nihânsın 'Alî

34b/1

Yeter nâz eylediñ dilber
Ne bulduñ bu cefâlarla
Beni öldürdüñ ey zâlim
Mülükânî edâlarla

Gözüm yaşın şarab ittin
 Ciğercigim kebab ittin
 Aşkın ile harab ittin
 Sen âlemde safâlarla

Gel tabibim doğru söyle
 Dil-i mahzunu şâd eyle
 Neden düşmüş lebin böyle
 Şarab-ı âşinâlarla

Gevheri olalı zâhir
 Güzeller sevmede mâhir
 Sen uğrattın beni alur
 Belâya iftiralarla

Sayfa 517

Gönül dost köyüne varma
 Hâlin dildâra arz olsun
 Her güzele meyil verme
 Sevdğin ehl-i irz olsun

Ayırma beni yârimden
 Kerem eyle ihsânından
 Bir busê ver gerdanından
 ...farz olsun

Bana kaldı yanup tütmek
 Duz ekmek gayretin ütmek
 Alup koynuda hifz etmek
 Inan boynuma farz olsun

Gevherî'm der doğru söyle
 Hâlin bilene arz eyle
 Adûyu sen de mat eyle
 Sevdğin pek beyaz olsun

Cigercigim kebâb itdiñ
 Gözüm yaşın şarâb itdiñ
Beni 'aşkıñ harâb itdiñ
 Sen 'âlemde şefâlarla

Düşer mi şânına şâhım
Alırsın rüz-ı şeb âhım
Niçün konuşmazsın şâhım
Gedâ-ı mübtelâlarla

Gel tabîbim toğrı söyle
 Dil-i mahzûnı şâd eyle
 Neden düşdi lebiñ böyle
 Şarâb-ı âşinâlar ile

Olalı Gevherî zâhir
 Güzeller sevmede mâhir
Beni uğradanlar âhir
Belâ-ı iftirâlarla

40b/1

Gönül düst köyüne varma
 Hâliñ dildâra 'arz olsun
 Her güzele meyl virme
 Sevdigin ehl-i 'irz olsun

Baňa kaldı yanub tütmek
Bî vefânıñ 'ahdiñ güdmek
Seni bir kerre sîne şarmağ
Benim boynuma farz olsun

Ayırma beni yanıñdan
Dur itme gel keremindeñ
Bir büse vir gerdânındañ
Câbâ olmazsa farz olsun

Şanma Gevherî anlatdın
'Aşk kaçarına katıldın
Yokla kendini mât olduñ
Sür piyâde farz olsun

Sonuç

Bu çalışma, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesinde 36518 numarayla kayıtlı bir mecmuada yer alan ve Gevherî'ye atfedilen şiirlerin *Gevherî Dîvânı*'ndaki şiirlerle karşılaştırmalı olarak incelenmesini amaçlamıştır. Mecmuada Gevherî'ye ait olduğu belirtilen sekiz şiirden altısı, *Gevherî Dîvânı*'nda da yer almakta olup iki şiir mevcut kaynaklarda tespit edilememiştir. Tespit edilen bu sekiz şiirden altısının Gevherî'ye ait oluşunun kesinliği, mahlas ve başlıklarında aynı şekilde “Gevherî”nin yer alması, aynı üslup ve biçimin kullanılması, *Divan*'da yer almayan iki şiirin de ona ait olmasından kaynaklanır.

Mecmuada bulunan ve *Divan*'da yer almayan iki şiirin biçimi ve muhtevası özel olarak incelenmiş ve şairin bilinen şiirlerinin dil, üslup ve biçim özellikleriyle oldukça benzediği tespit edilmiştir. Şiirler, *Gevherî Divanı*'yla karşılaştırılmış; kullanılan kelimeler, tamlamalar ve mecazların Gevherî'nin şiirleriyle örtüştüğü gözlenmiştir. Bu iki şiirde bulunan üslup Gevherî'nin üslubuyla örtüşmektedir. Şiirlerin tamamında “Gevherî” mahlası yer almakta olup mecmua müstensihî tarafından şaire atfedildiği de açıkça görülmektedir. Gevherî'nin bilinen şiirlerindeki ifadelerin bu iki şiirde de bulunması, bu şiirlerin şaire ait olması ihtimalini güçlendirmektedir.

Mecmuada ve *Divan*'da ortak olarak bulunan altı şiir, küçük kelime farklılıkları dışında büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Bununla birlikte, mecmuada bazı şiirlerde *Divan*'da bulunmayan ek dörtlüklerin yer aldığı tespit edilmiştir. Bu farklılıklar, şiirlerin zaman içinde farklı müstensihler tarafından yazılması sırasında ekleme veya değişikliklere uğramış olabileceğini göstermektedir. Bununla birlikte, bu ek dörtlüklerin Gevherî'nin üslubu ve tematik yapısıyla genel olarak uyumlu olduğu gözlemlenmiştir.

Sonuç olarak, mecmuada yer alan ve Gevherî'ye atfedilen şiirlerin büyük bir kısmının *Divan*'da bulunması, mecmuada bulunup *Divan*'da bulunmayan iki yeni şiirin de Gevherî'ye ait olduğunu düşündürmektedir.

Kaynakça

- Albayrak, Nurettin. “Gevherî.” *TDV İslâm Ansiklopedisi* içinde, cilt 14, 43-44. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1996.
- Bayrı, Mehmet H. *Âşık Gevherî*. İstanbul: İstanbul Maarif Kütüphanesi, 1958.
- Elçin, Şükrü. *Gevherî Divanı*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 1998.
- Mecmû'a-i Eş'âr*. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi, yazma eser, nr. 36518, vr. 1a-63b.
- Ergun, Saadettin Nüzhet. *Türk Halk Şairleri*, 3. Kitap. İstanbul: Ahmed Kâmil Matbaası, 1928.

Kaçar, Burhan. “Gevherî Divanının Tahlili.” Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 1994.

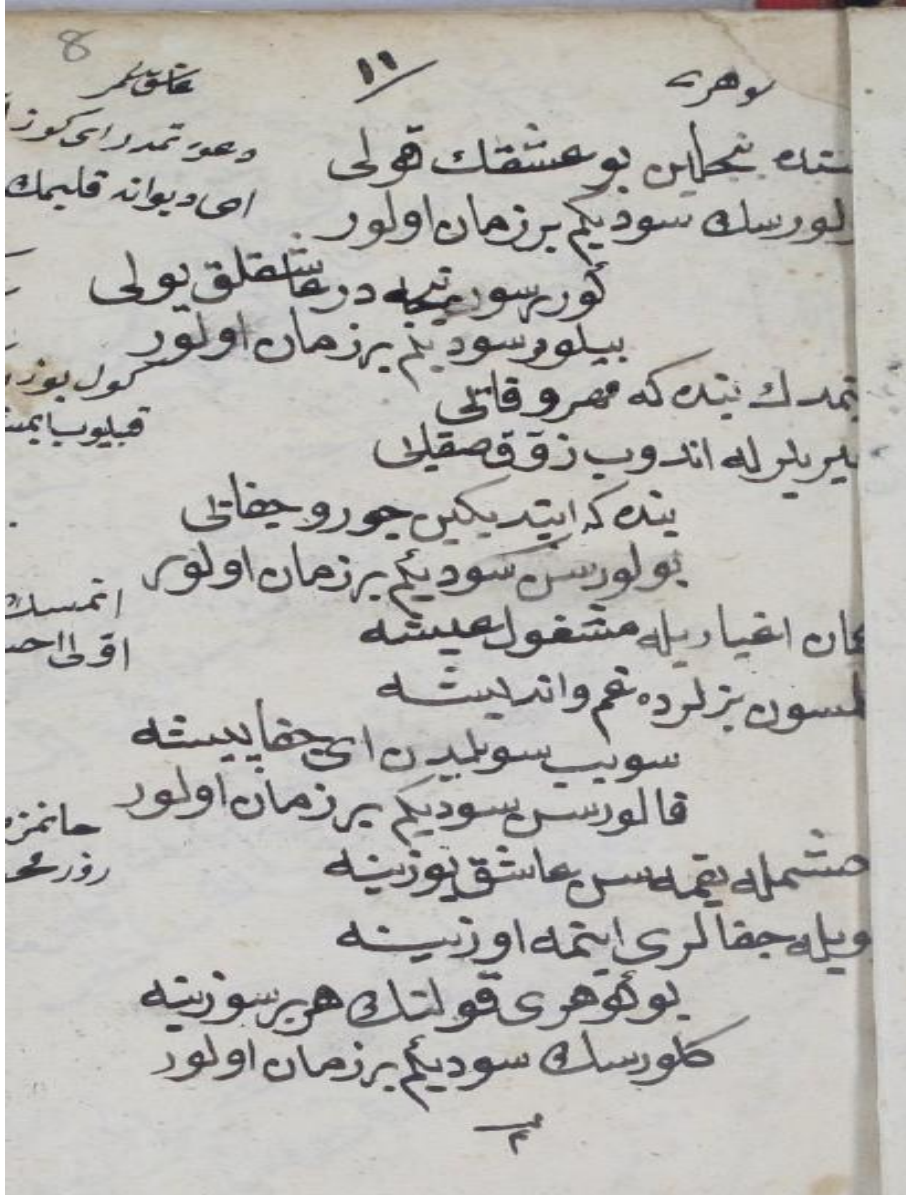
Karasoy, Yakup, Orhan Yavuz ve İbrahim Yılmaz. “Gevherî Divanı’na Katkılar.” *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 42 (2017): 1-22.
https://doi.org/10.21563/sutad.359448_

Meninski, Mesgnien. *Thesaurus Lexicon Turcico-Arabico-Persicum*. İstanbul: Simurg Yayınları, 2000.

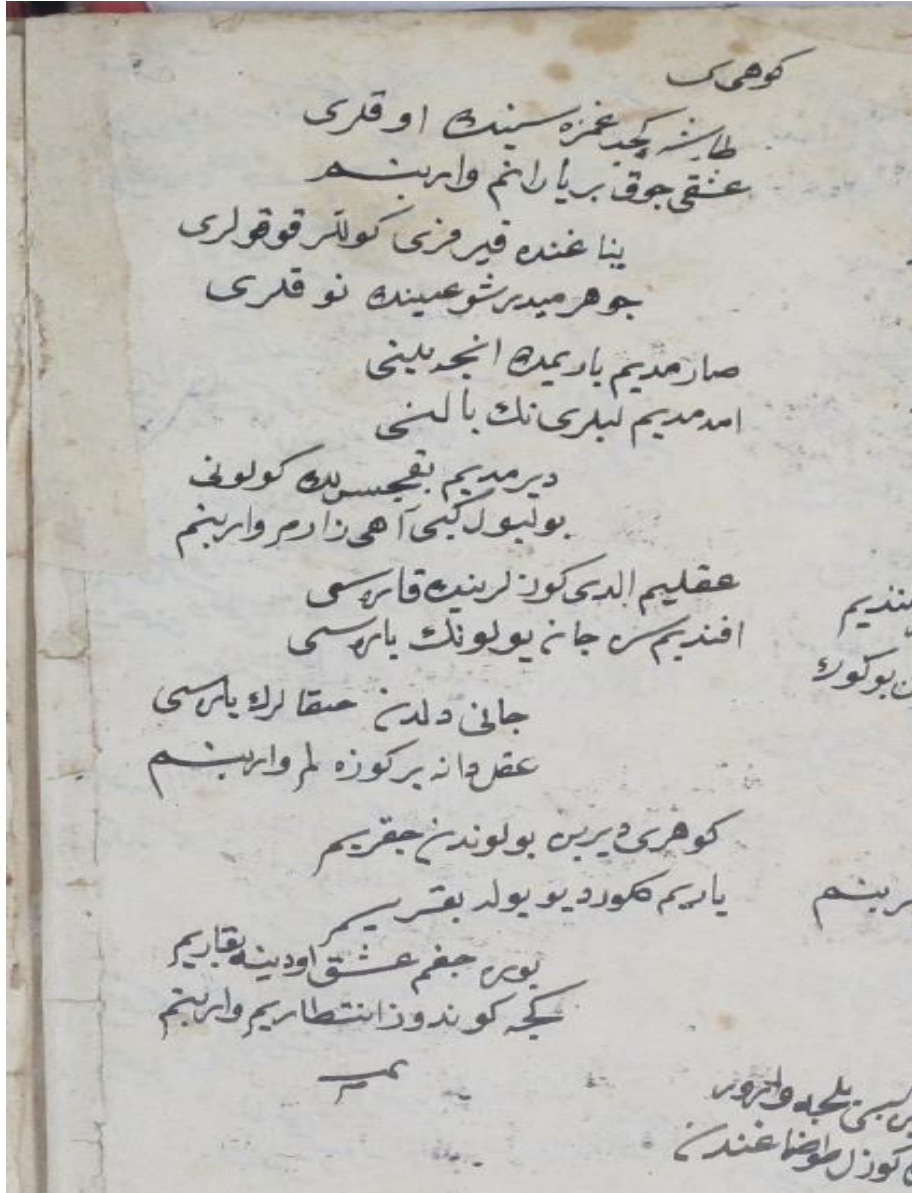
Yavuz, Orhan. “Gevherî’nin Şiirleri, Gevherî’ye Ait Olan Şüpheli ve Yayımlanmamış Şiirler.” *Türk Dünyası Araştırmaları* 27 (Aralık 1958): 139-155.

EKLER

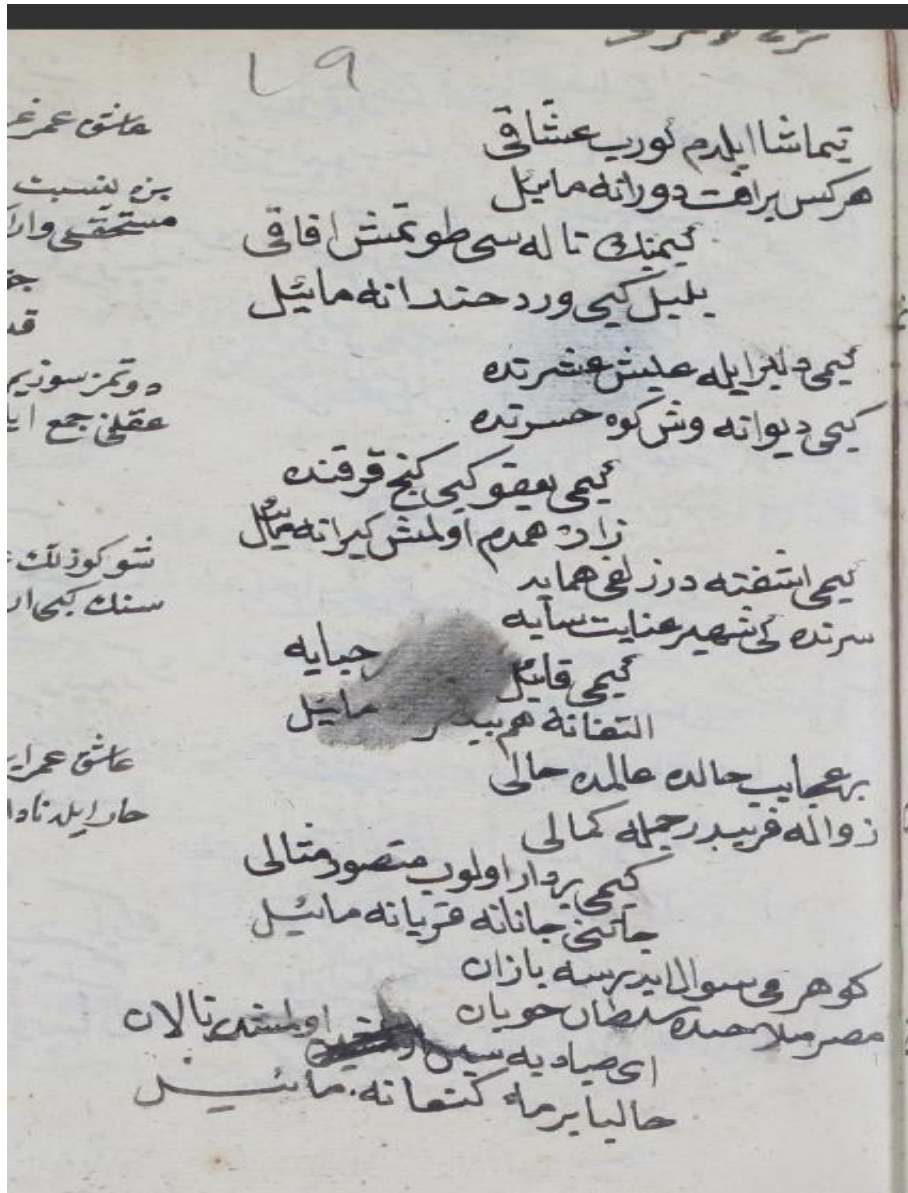
Görsel I: Mecmû'a-i Eş'âr,
Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi 36518, 8b/1

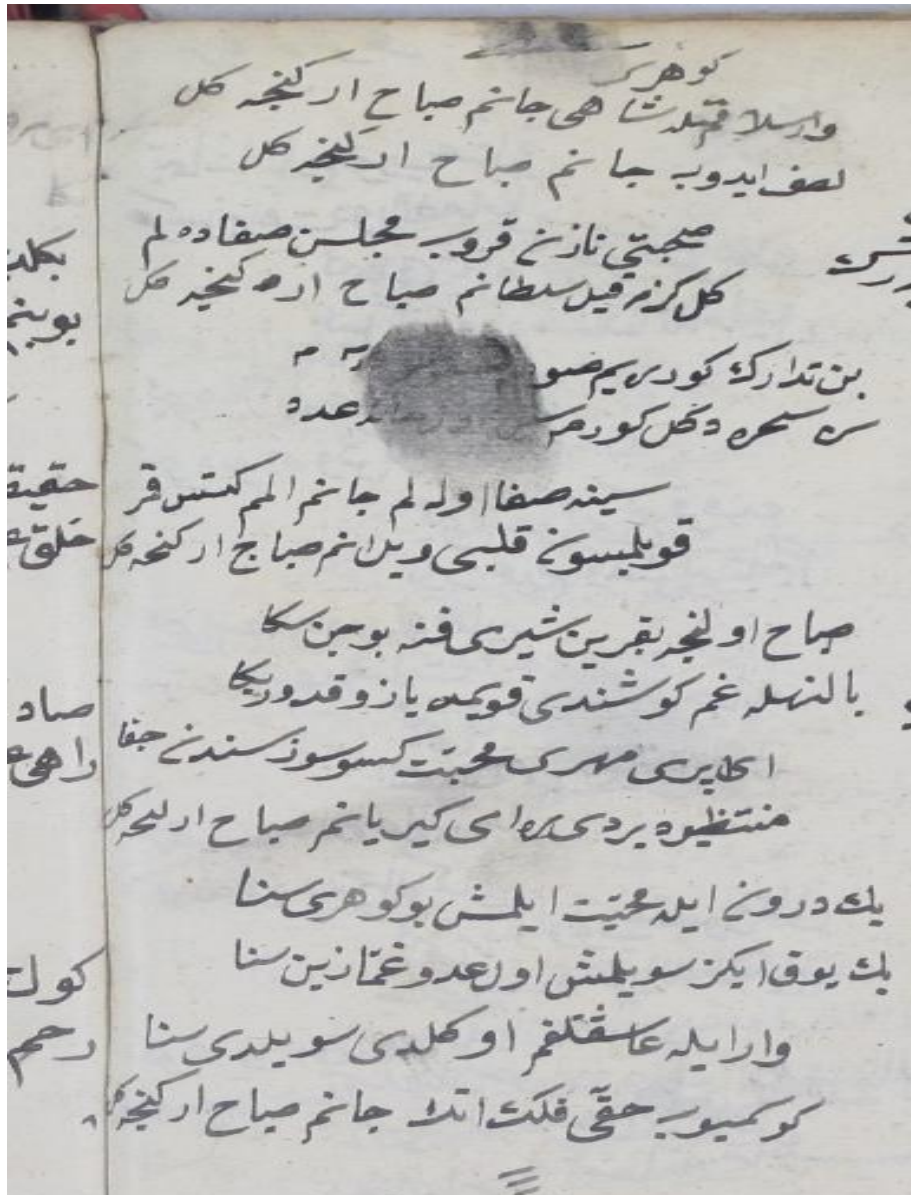
Görsel II: Mecmû'a-i Eş'âr,
Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi 36518, 13a/2

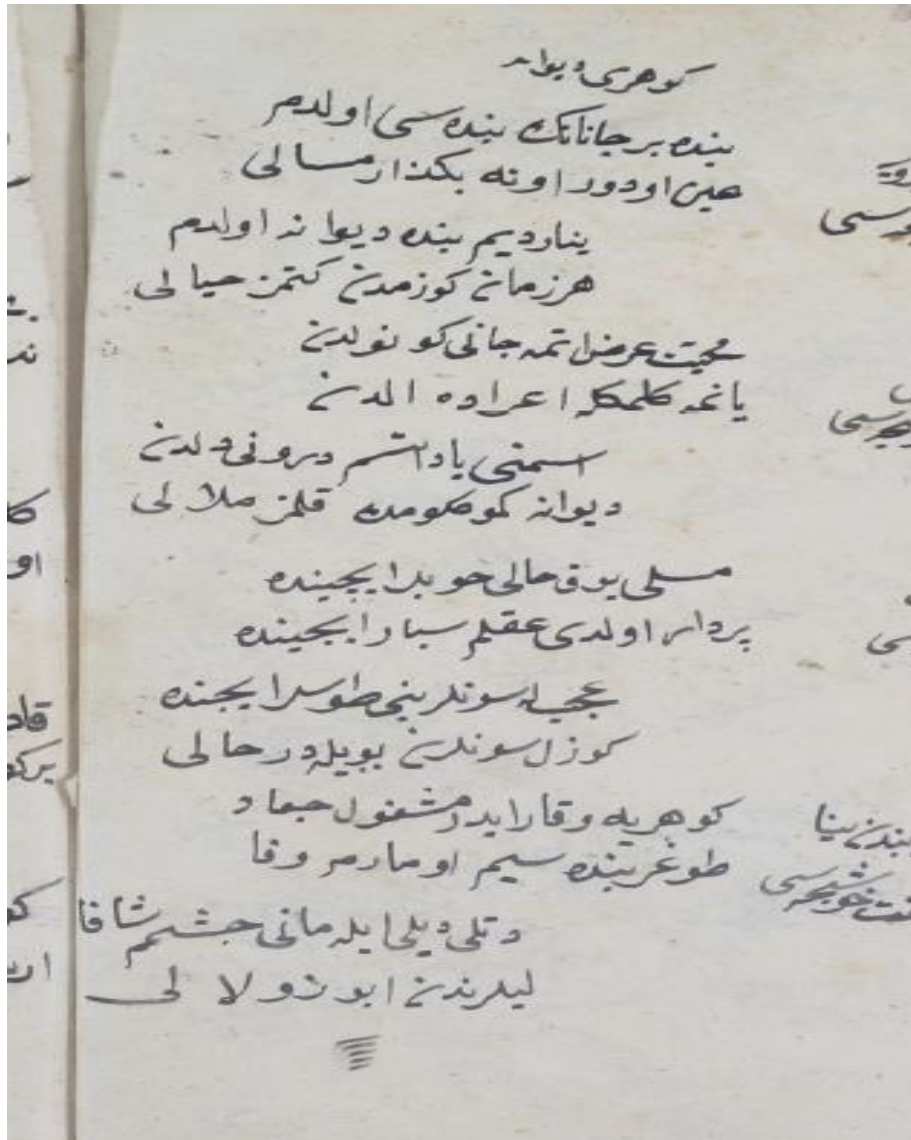
Görsel III: Mecmû'a-i Eş'âr,
Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi 36518,19b/1

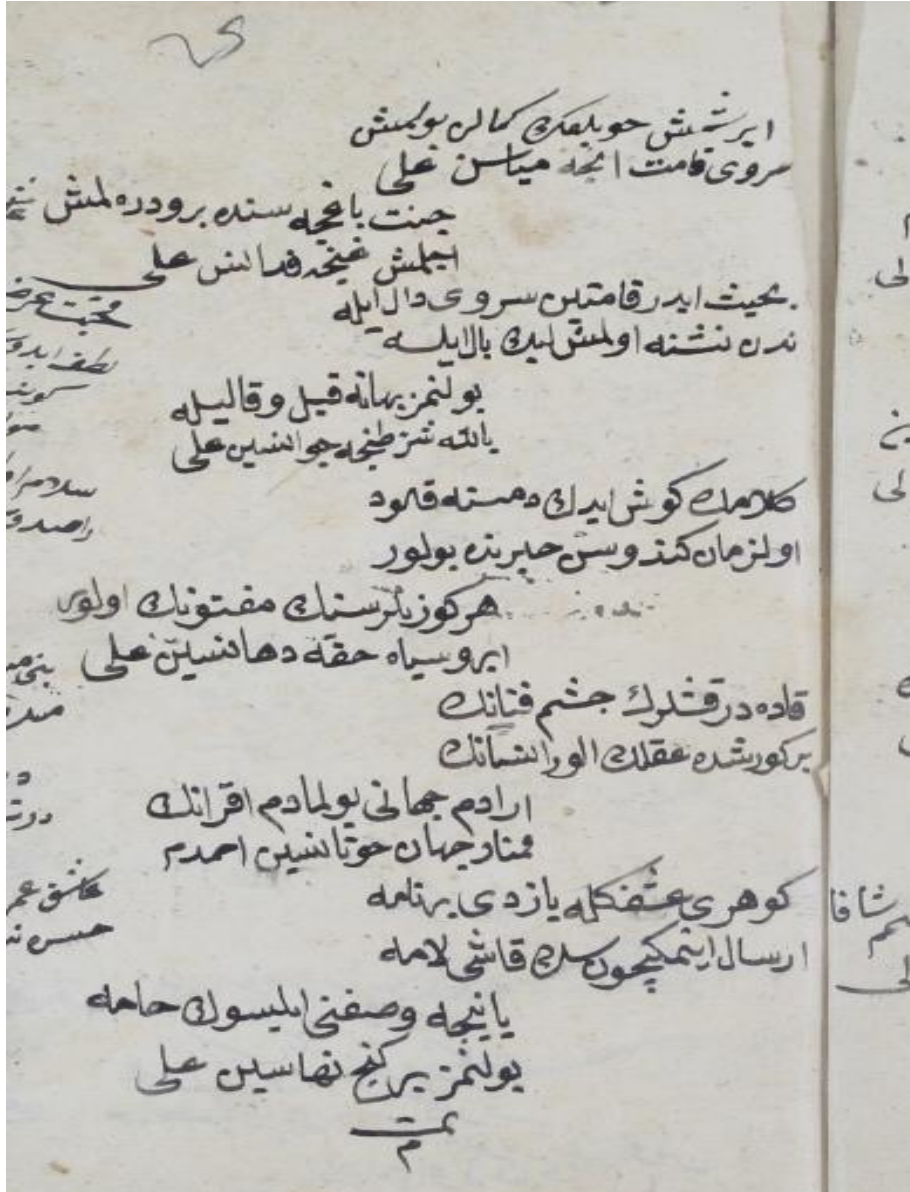
Görsel IV: Mecmû'a-i Eş'âr,
Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi, 36518, 20a/2

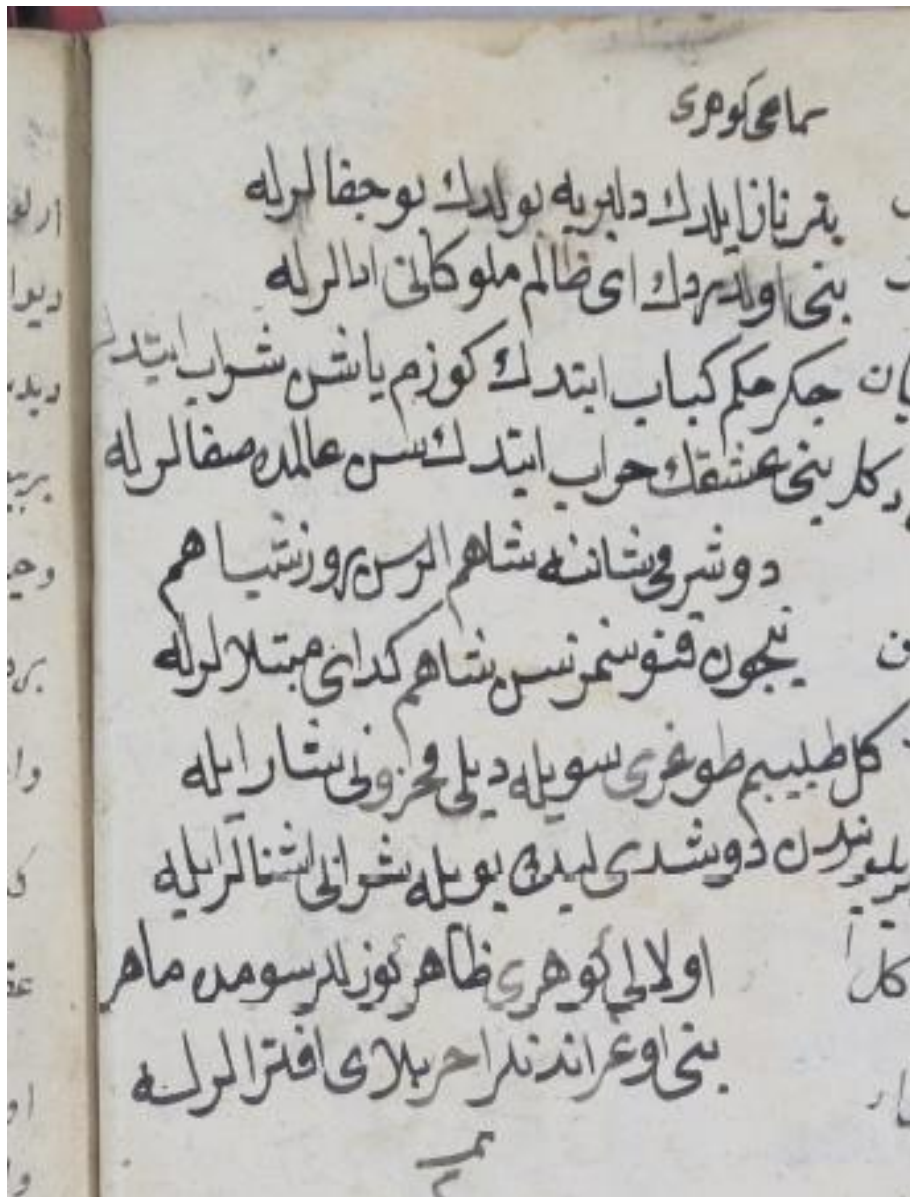
Görsel V: Mecmû'a-i Eş'âr,
Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi, 36518, 25a/2

Görsel VI: Mecmû'a-i Eş'âr,
Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi, 36518, 25b/1

Görsel VII: Mecmû'a-i Eş'âr,
Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi, 36518, 34a/2

Görsel VIII: Mecmû'a-i Eş'âr,
Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi, 36518, 40b/1

